
Wstęp

W osiągnięciu mistrzostwa sportowego istotnego znaczenia nabiera sprawność procesu bezpośredniego kierowania rozwojem sportowym zawodnika. Zakłada się, iż aby kierowanie rozwojem sportowca było racjonalne, powinno uwzględniać jego dyspozycje i specyfikę rywalizacji sportowej. Obecnie w procesie kierowania przygotowaniem gracza do realizacji działań zwłaszcza w grze sportowej, gdzie występuje jakościowy podział zadań, można stwierdzić znaczne nieprawidłowości. Analiza literatury przedmiotu wskazuje, że nieprawidłowości te głównie dotyczą ogólnego i niezróżnicowanego (ze względu na specyfikę dyscypliny) oddziaływania treningowego (Panfil 1991, Naglak 1994, Bergier 1998, Panfil 2000, Paluszek 2003). Wydaje się, że taki stan wymaga modyfikacji w procesie nauczania i szkolenia gracza.

Postępowania racjonalnego, celowego, a tym samym znacznej modyfikacji wymaga przede wszystkim kierowanie w przypadku doskonalenia sprawności ruchowej i działań grupowych graczy. Rozwiązania tego problemu dostępne w opublikowanej dotychczas fachowej literaturze – to jedynie zestawy ukierunkowanych indywidualnych i grupowych ćwiczeń z piłkami, które pozwalają na doskonalenie organizacji działań zawodników w wybranych fragmentach gry, przy czym przedstawione sposoby organizacji gry opierają się na rozgrywaniu określonych schematów i prowadzą do doskonalenia szybkiego podejmowania w grze automatycznych, przez co nie zawsze celowych decyzji. Rozgrywanie schematów i przydzielanie zawodnikom określonych pozycji w grze (nauczanie mechaniczne) prowadzi do ich specjalizacji. Jest to niezgodne ze współczesnymi tendencjami rozwojowymi, które np. w grze w piłkę nożną wymagają od gracza sprawnego wykonywania działań uniwersalnych oraz umiejętności szybkiego rozwiązywania sytuacji w grze w sposób heurystyczny, oparty na świadomym działaniu (Panfil 1991, Naglak 1994, Kotuchna 1995, Naglak 1998).

Wydaje się więc, iż aby sprostać wymogom edukacyjnym we współczesnej grze w piłkę nożną, należy w szkoleniu graczy zaakcentować nauczanie działań indywidualnych i grupowych, oparte na intelektualizacji nauczania z wyeksponowaniem roli wiedzy specjalistycznej, świadomym uczestnictwie gracza w procesie treningu i działania w warunkach walki sportowej (Naglak 1994, Bergier 1998, Panfil 2000, Duda 2004). Pojęcia te dość często akcentuje się w teorii treningu, lecz w praktyce problematyka ta jest traktowana raczej hasłowo. Uwzględnienie intelektualizacji w procesie dydaktycznym gracza wymaga modyfikacji metodyki nauczania czynności ruchowych i sposobu przekazywania wiedzy taktycznej (Panfil 1998, 2000, Dawidowski, 2003, Paluszek 2003, Duda 2004a). Podejście takie ze względu na racjonalność i skuteczność procesu treningowego jest w pełni uzasadnione, gdyż sytuacyjne warunki gry mają charakter działań

alternatywnych, wymagają więc od zawodnika kreatywności. Dlatego też w szkoleniu należy stosować środki, które wymuszają na graczu dokonywanie świadomego wyboru najbardziej celowego z kilku rozwiązań, przy czym decyzje muszą być podejmowane w bardzo krótkich odcinkach czasu.

Celowe kierowanie procesem szkolenia gracza wymaga nie tylko trafnego oddziaływania na sferę fizyczną i ruchową, ale – co jest bardzo istotne – na jego sferę umysłową, stanowiącą bazę kompleksowego działania w specyfice gry sportowej. Poszukując dróg usprawnienia efektywności szkolenia Naglak (1994) wskazuje na potrzebę zespolenia działań rozwijających: zdolności motoryczne, specjalne zdolności ruchowe i zdolności umysłowe. Aby takie efekty osiągnąć, niezbędna jest większa troska o szeroko pojęty proces intelektualizacji procesu szkolenia sportowca. Zdaniem Raczka (1989) wysoka efektywność w zdobywaniu specjalnych zdolności ruchowych nie jest obecnie możliwa bez intelektualizacji wysiłków gracza. Tezę tę potwierdza również Paluszek (2004), przyznając znaczny udział celowemu, świadomemu działaniu gracza w zwiększaniu zakresu i poziomu umiejętności skutecznego wykonania przez niego działań występujących w grze.

Intelektualizacja powinna zajmować szczególne miejsce w procesie nauczania – uczenia się w sportowych grach zespołowych. Zdobywana specjalistyczna wiedza o czynnościach ruchowych i współdziałaniu graczy jest bowiem podstawą rozwijania samodzielności, szczególnie potrzebnej przy rozwiązywaniu sytuacji w grze. W skutecznym szkoleniu należy przyjąć zasadę, iż bez wzmożonego udziału samodzielnego twórczego myślenia gracza trudno będzie uzyskiwać wyniki sportowe, szczególnie w dyscyplinach, do których należą zespołowe gry, gdyż występują w nich działania o złożonej strukturze nawyków ruchowych. W procesie tym niezbędne jest systematyczne przekazywanie graczom wiadomości o wykonywanych ćwiczeniach-działaniach, zwłaszcza w szkoleniu młodzieży, gdzie z reguły efekty uzyskuje się zwiększając obciążenia treningowe. Takie postępowanie nie może być jedynie słusznym rozwiązaniem w pracy nauczycieli i trenerów, gdyż droga taka jest szkodliwa i mało efektywna. Pamiętać należy, że sukces może przynieść tylko skumulowanie efektów wieloletnich oddziaływań, w których uwzględnimy wszechstronne przygotowanie przyszłego sportowca, w tym przekazywanie wiedzy specjalistycznej, która stanowi podstawę skutecznego działania (Bergier 1998).

Problem racjonalizacji i intelektualizacji nauczania winien być akcentowany i przestrzegany na wszystkich etapach szkolenia młodych zawodników, przy założeniu, że priorytetem jest nauczanie i doskonalenie efektywnego działania gracza, tj. poprzez świadome zaangażowanie w proces trenowania nabycie umiejętności rozwiązywania sytuacji powstających w grze. Zastanawiając się nad istotą intelektualizacji w procesie efektywnego szkolenia zawodnika, w pracy dokonano weryfikacji przemyśleń na temat znaczenia wiedzy ucznia-gracza w świadomym uczestnictwie w procesie nauczania działań sportowych na przykładzie młodych piłkarzy nożnych. Wydaje się, że analiza i weryfikacja otrzymanych wyników w niniejszej pracy zwiększy efektywność uczenia się i nauczania specjalnych czynności ruchowych graczy, wytyczając kierunek dla zorganizowanego szkolenia w grze sportowej.